

Nogle Oplysninger om Søren Kierkegaard 1834—38. IV.
Af Sejer Kühle.

Der er nu givet nogle Antydninger vedrørende Livet i den lille Bydel, der omgav Kierkegaards Hjem. Vi har set, at Hertz i to Aar havde sit Logi paa Nytorv og fik Forbindelse med ham for at samle Materiale til sin politisk-æstetiske Novelle. Ogsaa Poul Møller boede i sine sidste Aar i Nærheden og maatte passere hans Hjem, hver Gang han astmatisk-stønnende gik til eller fra Universitetet. Og blandt de Mænd, der arbejdede paa Domhuset, kan fremhæves P. V. Jacobsen og Jørgen Jørgensen, hvoraf sidstnævnte ikke blot omtales af Hertz, men ogsaa af Kierkegaard.

Efter denne Udflugt vender vi tilbage til Hjemmet for atter at beskæftige os med Søren Kierkegaards Forhold til Faderen og Broderen.

— Faderen var økonomisk velstillet. Han var — som man allerede ved — rejst til Hovedstaden tolv Aar gammel og havde i en Del Aar været i Lære hos den ugifte Morbroder Hosekræmmer Niels Andersen Seding. I 1780 (omtrent 24 Aar gl.) fik han selv Borgerskab som Hosekræmmer og udvidede senere sin Virksomhed til at omfatte andre Omraader. 21. Marts 1788 indsatte Seding ham som Universalarving, og 7. Marts 1796 døde den gamle i hans Hjem paa Købmagergade.

Allerede da var Kierkegaard en velhavende Mand, og i Begyndelsen af 1797 afstod han Forretningen til Fætteren — den senere meget rige — Michael Andersen Kierkegaard og Chr. Agerskov.

20. Sept. 1802 oprettede han Testamente, hvori han foreskrev Regler, der skulde følges ved Skilsmisse eller Død, og samtidig stiftedes Legatet »Niels Andersen Sedings Minde«. Efterhaanden voksede Kapitalen. Statsbankerotten klarede han derved, at han havde anbragt en stor Del af sine Penge i solide Papirer. — Ved Hustruens Død 30. Juli 1834 fik han Tilladelse til at hendsidde i uskiftet Bo, men besynderligt er det, at hans Formue da blev angivet til kun 40 000 Rdl. Sølv, skønt vi ved, at han førte nøje Regnskab, og dette Regnskab maa have udvist et langt større Beløb. (Ved samme Lejlighed indsendte Søren til Magistraten Ansøgning af 8. Aug.¹⁾ om at faa beskikket Kancelliraad P. E. Beyer som Kurator.)

Det er muligt, at den betydelige Arv, der blev efter Faderens Død 9. Aug. 1838, var en Overraskelse for Sønnerne. I Skiftesagen findes to ret betydelige Bopakker med omstændelige Opgørelser over den afdødes Ejendele²). Man lægger Mærke til forskellige Genstande som: et Guldur med Guldkapsel, talrige Sølvgenstande og Overflod af Sengeklæder og Dækketøj. Alt dette kendte Sønnerne, men de havde næppe Rede paa de 124 Værdipapirer, der fandtes i en Blikkasse. Ialt blev Boet — efterat alle Udgifter var dækkede — opgjort til 125 341 Rdlr., hvoraf Søren fik den Fjerdedel, der tilkom ham. Over Indboet blev afholdt Auktion 21. Nov., og Ejendommen blev 28. Dec. 1838 tilskødet de to Brødre for 19 000 Rdlr.

Man vil forstaa, at Søren blev ret velstillet, da han 20. Marts 1839 fik Arven overdraget, men ogsaa tidligere havde der sikkert været sørget for, at Sønnerne fik, hvad de havde behov. Noget andet er, at de Lommepege, der var tildelt Søren, ikke havde svaret til hans Forbrug, idet han efter Moderens Død havde tillagt sig en Del kostbare Tilbøjeligheder, saa han indtil Slutningen af August 1837 havde paadraget sig en Gæld paa 1 262 Rdlr. Til denne Gæld maa føjes den Understøttelse, han derefter modtog, nemlig 391 Rdlr. Ialt opgjorde Faderen — if. en Udskrift, som findes i Skiftesagen — det, der skulde fradrages i Arven, til 2 257 Rdlr. Sølv, hvori formodentlig er indbefattet de nævnte Beløb. Broderens Gæld var 2 304 Rdlr., medens de to Søstre hver havde faaet godt 2 400 Rdlr. til Udstyr. Alle disse Gældsposter var dog ved et Dokument af Januar 1836 eftergivet Børnene.

Det økonomiske Mellemværende mellem Søren og Faderen var rimeligvis af ret pinlig Art, og Faderen kan tit have haft Lejlighed til at tale baade om sin egen fattige Barndom og om det Velvære, hvori Sønnen levede, et Velvære, der langt overgik det, man ellers havde kendt i Familien. Men Søren slog sig næppe til Taals med Faderens Paamindelser. Den ældre Broder opnaaede ved Indgaelse i Ægteskab 21. Okt. 1836 en aarlig »Pension« paa 800 Rdlr.; og Søren, der allerede da havde Gæld, kan meget vel have følt det som Uret, at han ikke fik en tilsvarende Understøttelse. Denne »Uret« blev først hævet, da Faderen saa de sørgelige Resultater af den Modstand, han havde gjort mod Sønnens Krav.

Overfor Broderen opstod tidligt hos Søren en Skinsyge, som var præget af megen Bitterhed. Efterhaanden som han modnedes, blev det ham stadig mere pinligt at mærke, at denne Broder var ham overlegen og fik de Goder, som stod i Forbindelse med denne Overlegenhed.

At Broderen i enhver Henseende havde et betydeligt Forspring, kunde der ikke være Tvivl om. Han var, som før nævnt, naaet

vidt. Han var den første i Familien, der havde studeret, og var ad den Vej naaet saa langt, at man kunde vente at se ham blandt de ypperste. Ikke blot havde han opnaaet de vigtigste Universitetsgrader, men havde desuden betydelige Kundskaber i Oldtidssprogene, megen Indsigt i Bibelen og i forskellige Kirkefædres Skrifter og endelig i Filosofien. Han tænkte endog i 1830 paa at blive Poul Møllers Efterfølger i Norge. Dertil kommer, at han havde betydelige dialektiske Ævner og gode Talegaver.

I en Del Aar tænkte han ogsaa paa at faa en Lærerstilling ved Københavns Universitet, hvor han fra 1834 havde Ret til at holde Forelæsninger. Hans Stilling i Familie og blandt Venner var da saa fremtrædende, at Søren daarligt kunde gøre sig gældende, ja, endnu i Fyrrerne maatte Søren føle Vanskeligheden ved at have saa anset en Broder.

P. C. Kierkegaard forstod selv senere, at hans videnskabelige Periode havde haft en Vrangside; og han skrev da ogsaa i 1856 ved Udnævnelsen til Biskop om samme Tidsrum: »Aldrig, Gud være lovet, istand til aldeles at glemme den Tro, der boede i hans Forældres Hjerter; og som igjennem dem var forkyndt, blændedes han dog igjennem en lang Aarrække af den døde Kundskab, der opblæser, som da hans Disputats for den philosophiske Doctorgrad (Göttingen 1829) er kjendeligen nok stemplet med det Præg, og hildedes han derhos kun altfor ofte i Verdens Begjeringer som da det Usikre og Holdningsløse i hans Vandel i hine Aar noksom vilde have aabenbaret det for oplyste Christnes Øine.«

Broderens Fortrin paa de nævnte Felter gjorde sit til, at Søren fandt Behag i den Opmærksomhed, han vakte blandt Kammeraterne. Men ogsaa en anden Omstændighed medførte, at han hellere søgte deres Selskab end hans. Det fremgaar af forskellige Optegnelser, at han frygtede hans Vejledning paa det moralske Omraade og tirredes af hans »Farisæerøjne«. Disse Øjne glemte han aldrig, selv om han senere erkendte, at der havde været rigelig Anledning til Bebrejdelser. Blandt de mest oplysende Bemærkninger om Forholdet mellem Brødrene finder vi i Søren's Papirer (IX, S. 53 f.) følgende: »Peter har i Grunden altid anset sig for bedre end mig, og saa smaat som den forlorne Broder. Deri har han ogsaa havt Ret; han har altid været retskaffnere end jeg. Hans Forhold til Fader f. E. var en retskaffens Søns — mit derimod ofte dadelværdigt: o, men dog har Peter aldrig elsket Fader som jeg. Peter har aldrig gjort Fader Sorg, end sige den Sorg som jeg, men saa har Peter ogsaa glemt Fader, medens jeg mindes ham hver Dag, ubetinget hver Dag siden hiin 9d August 38 og vil mindes ham indtil en salig Gjenforening hisset.«

Gennem saadanne Ord mærker man den gamle Rivaliseren; og man aner den Bitterhed, Søren følte ved Broderens Overlegenhed ogsaa i den Retning. Det var jo netop det pinlige ved Sagen, at Broderen havde Ret i sin Betragtning af ham. Men tidligt lærte denne Broder at tie. Han kunde endnu i Fyrrerne finde meget at bebrejde Søren. F. Eks. kunde han ikke tilgive ham, at han havde skrevet »Forførerens Dagbog«, der efter hans Anskuelse kun kunde tjene til Ungdommens Fordærvelse. Derfor mente han ogsaa efter Sørens Død, at Indtægten af »Enten-Eller« burde tilstilles Magdalenehjemmet, som modtog ret store Gaver fra ham. Men — som sagt — han søgte at undgaa Strid. Nu og da kom Søren til Pedersborg — uden at Broderen dog nogen Sinde nævner det i sin Dagbog — og Peter kom ofte til København. Ved saadanne Lejligheder blev Sørens Planer, Hensigter og personlige Forhold tit berørt, og han »udtalte sig mangen Gang meget udførligt og livligt om alt saadant, nedlagde det saa at sige hos en Fortrolig, der dog fattedes den ene Betingelse for Fortroligheden, Samstemningen, og kun havde den anden, Tavsheden«. Diskussion kunde ikke nytte »efterat en bestemt Modsætning i Henseende til visse Punkter tidlig havde været paa Tale mellem os, saa det fra den Tid af var vitterligt for begge Parter, at min tavse Tilhøren ikke betydede Bifald eller Samstemmen«³).

Søren var sikkert altfor sensibel, altfor utaalsom, naar han mente sig forfordelt, og altfor bange for Broderens Indblanden i sine Forhold. Ganske vist er Oppositionsforholdet mellem den yngre og den ældre Broder naturligt, men det antog hos de to Mennesker en særlig stærk Form og fik derved afgørende Betydning for Sørens hele Udvikling. Man vilde rimeligvis, hvis det var muligt at efterspore Drivkræfterne i hans Tænkning, kunne finde, at hans polemiske Forhold til Grundtvig var betinget af Forholdet til Broderen; og man vilde finde det endnu vigtigere, nemlig at netop Oppositionsforholdet gav ham en overordentlig Tilskyndelse til aandelig Vækst.

Naar hans Pirrelighed og Bitterhed blev saa stærk, var det ikke uden Forbindelse med den Pine, han følte ved sin legemlige Svaghed. Langt senere siger han (S. K. Pap. IX, S. 41 f.): »Det at være et sundt stærkt Menneske, der kunde deeltage i Alt, der havde legemlig Kraft et sorgløst Sind: o, hvor ofte har jeg i tidligere Tid ønsket mig dette. I Ungdommens Tid har min Qval været frygtelig«. Lignende Udbrud finder man mange Steder i hans Papirer. Et af de mest kendte Eksempler er følgende: »Spæd, spinkel og svag, næsten i enhver Henseende legemligt nægtet Betingelserne for ogsaa at kunne gjælde for et heelt Menneske, sammenlignet med Andre; tungsindig, sjælesyg, paa mangfoldig Maade dybt og endeligt foru-

lykket: blev der saa givet mig Eet: en eminent Klogskab, formodentlig for at jeg dog ikke skulde være ganske værgeløs.«

Denne legemlige Svaghed gav ham allerede i Drengaaarene en piniig Særstilling. Som voksen viste den sig mere synlig. Skulderpartiet antog en ikke helt normal Form og blev forholdsvis kraftigt udviklet, Underkroppen forblev svag og Benene spinkle. Stemmen blev spæd og — hvad Hertz kalder — mutuerende, ofte slaaende over i Diskant, saadan som man træffer hos Mænd, der ikke har naaet fuld Udvikling.

Legemlig Svaghed var vistnok ret almindelig i Familien. Den omtalte Halvonkel M. A. Kierkegaard havde en Søn Hans Peter Kierkegaard (f. 1. Marts 1815), der if. Brøchners Beskrivelse »var vanfør, lam i den hele ene Side, og fuldstændig Krøbling; aandelig derimod velbegavet«⁴⁾). Gennem Lægdsrullen for 1790⁵⁾ faar vi desuden at vide, at en anden Slægtning, nemlig Morten Andersen Kierkegaard, som blev Købmand i Horsens, var lam i bægge Ben. Ja, muligvis har flere andre i Familien haft saadanne Skrøbeligheder. Det er saaledes paafaldende, at M. P. Kierkegaard havde saa mange ugifte Søkende hjemme i Sædding. Men der findes intet Middel til at undersøge, hvilke Mangler de kan have haft. Kun om den yngste Broder ved vi noget sikkert. Han skal omtales senere.

Den legemlige Svaghed kan dog for Søren's Vedkommende have medført, at der i Hjemmet blev vist ham et særligt Hensyn, ligesom det er troligt, at han ogsaa som den yngste havde en privilegeret Stilling; blot havde han den ikke paa de Omraader, hvor han som voksen ønskede at gøre sig gældende.

Som før sagt, er det sandsynligt, at han var Moderens Yndling; og selv om Faderen gav sine Børn en stræng Opdragelse, er der Vidnesbyrd nok om, at Søren hos ham mødte megen Kærlighed. Særlig er det bemærkelsesværdigt, at Faderen ikke svigtede ham, da det saa mørkest ud. Med Taknemmelighed tænkte Søren paa, at »just da han fik en forløren Søn — da blev han ret for Alvor Fader;« »han vilde just være Fader til den forlorne Søn, det er næsten som brød han sig ikke saa meget om at være Fader til den forlorne Søns Broder, det velartede Barn«. (S. K. Pap. X², S. 236).

Den gamle Kierkegaard maa have haft nogen Forstaaelse af det, der gjorde Livet vanskeligt for Sønnen; og specielt maa han have forstaaet, at Søren havde arvet ogsaa en psykisk Svaghed.

Bægge Sønner led under alvorlige Depressionstilstande med dertil svarende Ængstelighed, Selvbebrejdelser, Spekulationer over arvelige Svagheder, over Guds Straf o. s. v. Hos Søren bemærker man de Perioder, hvorunder han rugede over sin egen Ufuldkommenhed, dels over saadanne Forseelser, som var begaaet i Midten

af Trediverne og under Forlovelsen, dels pintes han af en utaaelig Afstand mellem Forhaabninger og Resultater. Men vi kender desuden de Højspændingstilstande, den Hypomani, der ledsagedes af en stærk Produktivitet. Angsten virkede paa ham ikke blot hæmmende, men til Tider ogsaa stærkt inciterende.

Hos den ældre synes Depressionstilstanden at have været af mere blivende Art. Han led under Anger og Selvanklager. Han saa sine Forseelser i urimelig Forstørrelse og anede stadig Straffen. Han havde ligesom Søren forløftet sig paa Indtryk; og ligesom han overfor Faderen havde været den lydige Søn, der ængsteligt søgte at undgaa alt, hvad der kunde være ham imod, saaledes søgte han at være lydige overfor sin Gud og pintes idelig af Angsten for at overtræde hans Paamindelser.

Søren har gentagne Gange hentydet til denne Særegenhed hos Broderen. F. Eks. skriver han i 1849 (S. K. Pap. X², S. 100): »Peter har aldrig været ung i aandelig Forstand; han har faaet et sygeligt Indtryk af det Religieuse, han er blevet saa angest og bange for Gud, at han i denne Pusilanimitet sidder — og Gud veed, om han kan blive ret opflammet ved at turde troe at være elsket af Gud.«

Denne Betragtning af Broderen er fuldstændig rigtig. Skønt han kunde tale med Kraft og Myndighed, var han en religiøst forkuet Natur; men naar Søren paataler det, finder man det ikke helt paa sin Plads. Ti han gjorde sig selv store og mærkelige Bekymringer.

Værd at nævne er det maaske nok, at Broderens mange Bekymringer stod i Forbindelse med en Række Forestillinger, som ellers hørte hjemme i Almuen, Forestillinger, han rimeligvis havde faaet gennem Faderen.

Han troede paa Varsler gennem Drømme. Naar Fuglen var død i sit Bur, eller naar et Portræt var faldet ned fra Væggen, mente han, at et Menneskes Død var nær. Naar han var i Tvivl om en Sag, raadspurgte han Biblen. Han slog op i den og troede, at han fik Svar ved at læse det første Sted, han fik Øje paa. Eller han gik i Kirke og blev da opmærksom paa et Ord, som han antog særlig beregnet paa ham. Denne Tro paa, at et Forsyn kunde spores bag saadanne Oplevelser og Handlinger, gav Anledning baade til Ængstelse og til Beroligelse; i mange Tilfælde fik de Betydning for hele hans Liv.

Det er naturligt, at Søren's Ængstelighed skyldtes Dispositioner, der var Arv fra Faderen. Ogsaa for hans Vedkommende gælder det, at han pintes af Tungtsind med Anfald af Ængstelse og Anger; og ogsaa for ham gælder det, at han havde en Tilbøjelighed til at dvæle ved de mørke Sider af Religionen. Saavidt det kan skønnes, kulminerede dette Tungtsind i Begyndelsen af det andet

.Ægteskab (1802—03) og efter Hustruens Død (nemlig i 1835—37); og i disse Perioder antog Tungsindet en sygelig Karakter.

Spiren til denne Sygelighed maa muligvis søges langt tilbage i Slægten. Den gamle Kierkegaard var i hvert Fald ikke den eneste i sit Slægtled, der viste Tendenser til Sindssyge. Hans yngste Broder Peder Pedersen Kierkegaard (dbt. $21/8$ 1769, død i Sædding $8/2$ 1834) betegnes nemlig i førnævnte Lægdsrulle fra 1790 som af-sindig og var derfor ubrugelig til Militærtjeneste.

Men selvom der har været sygelige Dispositioner i Slægten, og selv om den gamle Kierkegaard var præget deraf, er det desuden ganske sikkert, at han ogsaa havde Synder at angre, Synder som han ikke kunde glemme, og i Særdeleshed ikke, da han saa Søren skeje ud.

Vi ved, at han godt et Aar efter den første Hustrus Død saa sig nødsaget til at ægte sin Tjenestepige Ane Sørensdatter Lund, der blev Moder til alle hans Børn. Denne Kvinde stod langt under ham. Hun var fattig, idet hun ved Indtrædelsen i Ægteskabet kun ejede de nødvendigeste Gangklæder. Hendes Skolekundskaber var færre end hans og hendes Begavelse væsentlig ringere; men, saavidt det kan skønnes, var hun en godmodig lille Kone, der troligt hjalp Manden med at give sine Børn en kristelig Opdragelse. Dog kunde han næppe glemme sin Forseelse, og at Forholdet til Hustruen endnu i hendes sidste Leveaar ikke var helt godt tør maaske udledes af den Omstændighed, at da P. C. Kierkegaard i Februar 1833 skulde være Præst paa Mors, ønskede han, at Moderen skulde rejse med (P. C. K., S. 34). Dog var det først efter hendes Død, at den gamle Hosekræmmer følte sig ret ulykkelig, og en Splittelse i Familien blev alvorlig.

Senere fortalte den ældste Søn, at han i denne Tid søgte at bringe Faderen Lindring ved Skriftens, Kirkefædrenes og Menighedens Vidnesbyrd. Af hans Dagbøger ser vi, at han i Juli 1834 (før Moderens Død) oversatte »En Martyrhistorie fra det tredie Aarhundrede«, i December 1835 oversatte han Augustins Skrift om Trosbekendelsen, hvortil han i Maj 1838 føjede en Kommentar, og i Februar—Maj 1838 skrev han en Række Salmer og Sange, der ligesom det øvrige blev trykt i J. C. Lindbergs »Nordiske Kirke-Tidende«. Ved Samtaler søgte han at overbevise Faderen om Trosbekendelsen som det urokkelige i Kristendommen; men hele denne Virksomhed synes dog ikke alene at have haft det Formaal, som P. C. Kierkegaard angiver.

Nogen Støtte — muligvis ogsaa nogen Foruroiligelse — kunde Faderen faa gennem Læsning. Ad forskellige Veje ved vi, at han ikke var ukendt med religiøs Litteratur; og i Skiftet efter ham finder vi da ogsaa registreret følgende Bogsamling: J. O. Thisted »For

Christne. Et Opbyggelsesskrift« I—VI (1823—25), J. P. Mynster »Prædikener« I—III og »Betragtninger over de christne Troeslærdomme« I—II, J. Hornsyld »Betragtninger over Bibelen« I—III (1831—37), A. G. Rudelbachs Postil, Kingos Psalmer ved P. A. Fenger (1827), 30 andre Bind, mest Andagtsbøger og 3 Bdtr. gamle Bøger.

Her er givet en Antydning af Samlingens Art. Henriette Lund nævner, at Kierkegaard beskæftigede sig med Chr. Wolffs Filosofi; og det er meget tænkeligt, at Samlingen har indeholdt »Fornuftige Tanker om det, som Menneskene have at gøre og lade, til deres Lyksaligheds Befordring« (1744). Med Hensyn til Mynsters Prædikener, da ved vi Besked gennem S. Kierkegaards Papirer. Faderen studerede dem flittigt, og Sønnen fik sin Andel i dem.

Thisted, Hornsyld, Rudelbach og Fenger var alle Mænd, som den gamle Kierkegaard kendte.

Pastor Thisted var 1822—24 Kapellan ved Trinitatis Kirke. Han var Modstander af Rationalismen og bl. a. yndet af Brødre-menighedens Medlemmer. Tilslutningen til hans Prædikener var til Tider saa stor, at det var livsfarligt at overvære dem. — Hans Søn var Forfatteren Valdemar Thisted, der blev Kandidat i 1840 sammen med Søren Kierkegaard og senere blev en Del paavirket af ham.

Pastor Hornsyld havde været Præst i Assens, men søgte i 1820 Afsked og flyttede til København; og den Produktion, der derefter fremkom, bragte ham i nær Tilknytning til Grundtvig og Rudelbach. Han kom meget i Grosserer M. A. Kierkegaards Hjem, vistnok oprindelig fordi en Datter her var gift med en Broder til Fyns Biskop, Dr. theol. Nicolai Faber. P. C. Kierkegaard, der læste Korrektur paa en stor Del af Hornsylds Værk, nævner ofte den gamle Præst i sin Dagbog.

Den omtalte Postil af Rudelbach er sikkert Prædikensamlingen »Der Herr kommt« Bd. I (1833), som R. efter et Besøg sendte i Begyndelsen af 1834.

Af Betydning for den gamle Kierkegaard har naturligvis ogsaa hans Kirkegang været; og ikke mindst tør vi betragte Altergangen som Udtryk for Søgen efter Bestyrkelse i Gudsforholdet. Det er derfor ogsaa rimeligt at foretage en Undersøgelse paa dette Omraade. Vi kan ganske vist ikke faa et Indtryk af, hvilke Anfægtelser han har haft, og hvilken Styrkelse han har faaet; men ét og andet fremgaar dog af det Uddrag af Frue Kirkes Kommunionbog, som vi til Slut skal bringe:

1833,	4. Apr.	M. P.	Kierkegaard,	Hustru	og	Søn	(Søren).
—	, 24. Maj	M. P.	—	—	—	—	(Søren).
	, 31.	—	P. C.	—	—	—	

1833, 27. Sept.	M. P.	Kierkegaard, Hustru og 2 Sønner.
1834, 14. Marts	P. C.	—
—, 21. —	M. P.	— Hustru og Søn (Søren).
—, 15. Aug.	M. P.	— og 2 Sønner.
—, 7. Nov.	P. C.	—
1835, 16. Jan.	M. P.	— og 2 Sønner.
—, 24. April	P. C.	—
—, 29. Maj	M. P.	— og Søn (Søren).
—, 7. Aug.	M. P.	— og Sønnen Peter Chr.
—, 16. Okt.	M. P.	— og Søn (Søren).
—, 18. Dec.	M. P.	— og Sønnen Søren Aabye.
1836, 1. Jan., 13. Marts og 23. Maj	P. C.	Kierkegaard.
—, 17. Juni	M. P.	Kierkegaard.
—, 3. Juli og 18. Sept.	P. C.	Kierkegaard.
—, 23. Sept.	M. P.	Kierkegaard.
—, 16. Dec.	M. P.	— og Sønnen Søren Aabye.
—, 26. Dec.	P. C.	— og Hustru.
1837, 28. April	M. P.	—
—, 21. Maj	P. C.	— og Hustru.
—, 11. Juni og 22. Sept.	M. P.	Kierkegaard.
1838, 16. Apr. og 22. Juni	M. P.	Kierkegaard.
—, 6. Juli	S. A.	Kierkegaard,
—, 5. Aug.	P. C.	—
1839, 18. Jan. og 9. Aug.	S. A.	Kierkegaard.
1840, 14. Aug.	S. A.	Kierkegaard.

Denne Liste kan tjene forskellige Formaal. Den støtter Læsningen af adskillige Steder i Kierkegaards Papirer (f. Eks. I, S. 26 og 64, samt II, S. 106, 136 f. og 200), og den giver nogle Oplysninger om Familieforholdene. Særlig henledes Opmærksomheden paa Altergangen 16. Okt. 1835, de Optegnelser, der gaar forud (f. Eks. S. K. Pap. I, A. 85, 89 og C 60), og de Meddelelser, der er givet om Broderens Sygdom.

Man ser, at Kierkegaard med Hustru og Sønner i de første Aar gik samlet til Alters. Dog var det næppe et Tilfælde, at de to Brødre kun fulgtes én Gang i hvert af Aarene 1833, 34 og 35. Fra den Tid — Aaret efter Moderens Død — begyndte dog først den egentlige Splittelse i Familien. Fra 16. Januar 1835 kom Brødrene ikke mere til Alters sammen. Fra 7. August s. A. fulgte P. C. Kierkegaard heller ikke Faderen, men Søren fulgte ham — i Modsætning til, hvad der er sagt i 1. Afsnit — ikke blot tre Gange i 1835, men ogsaa én Gang i 1836, sidste Gang faa Dage efter Faderens 80-Aars Fødselsdag. Efter den Tid gik Faderen ene, og Søren kom ikke til Alters før 6. Juli 1838.

Splittelsen betød ikke — hverken for Faderens Vedkommende eller den ældste Søns — at Interessen svigtede. Tværtimod tiltog Hyppigheden af Altergangen i Splittelsestiden 1835—36. Naar den aftog stærkt fra Begyndelsen af 1837, skyldtes det delvis, at Skriftefaderen, Pastor G. H. Waage blev forflyttet til Sorø Akademi,

og den yngre Præst A. N. C. Smith traadte i Stedet. Hos ham indfandt Søren sig aldrig; men i 1838 søgte han Pastor E. W. Kolthoff og senere Stiftsprovst Tryde. Mærkeligt nok nævner Kolthoff ham sjældent i sine Dagbøger (Ny kgl. Sml. 8°, 739), hvorimod Broderen adskillige Gange er omtalt.

Ligesom den anførte Liste ikke kan give os nogen Besked om de Sindstilstande, der har været knyttet til Kommunionen, saadan kan den heller ikke vise nogen bestemt Dato for Splittelsens Opstaaen i Familien; men den giver dog et Fingerpeg, som ikke er uden Værdi, naar man sammenholder de her givne Oplysninger med Søren Kierkegaards egne. For Studiet af en senere Tid vilde det rimeligvis have Interesse, om Listen blev ført frem til Kierkegaards Død.

Her vil vi imidlertid nøjes med det allerede indvundne. Det er lykkedes gennem de foregaaende Undersøgelser at fremdrage en lang Række Oplysninger. Af særlig Vigtighed er det, at Forholdet mellem Søren Kierkegaard og Broderen delvis er klarlagt, og at der er givet nogle Antydninger, der viser dette Forholds Værdi for Sørens Udvikling. Hvad man har vidst om Forholdet til Faderen er blevet suppleret ved Fremdragelse af forskellige Dokumenter, men vi er dog langfra naaet til Bunds. Men selv om der endnu kan være adskilligt at studere, er det vistnok tilstrækkeligt dokumenteret — og det var netop den Paastand, vi begyndte med — at det lønner sig at søge ogsaa andre Steder end netop i Kierkegaard-Arkivet.

[Noter.

- 1) Værge- og Kurator-Beskikkelser 1834, Nr. 1370.
  - 2) Hof- og Stadsrettens Skiftekommission, Bopakke V B 1838/688, og Ex. test.-Boer 15/56 (1844).
  - 3) Dansk Kirketidende 1881, S. 339.
  - 4) Det nittende Aarhundrede 1877¹, S. 368.
  - 5) Lægdsrulle (Sessionsrulle) for Lundenæs Amt (2. jyske Distrikt, Lægd 26).
-